

Tuula Vuolle-Selki

VERA HJELT

Työväensuojelija

ELÄMÄKERTA

Vera Hjelt

Tuula Vuolle-Selki

Vera Hjelt

Työnväensuojelija

Työsuojelurahasto

Arbetarskyddsfonden
The Finnish Work Environment Fund

© 2013 Tuula Vuolle-Selki

Päälllys ja taitto: BoD - Books on Demand GmbH

Kustantaja: BoD - Books on Demand GmbH, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD - Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-286-173-3

Sisällysluettelo

ESIPUHE	7
1. JOHDANTO	9
1.1 Vera Hjeltistä kirjoitettua	9
1.2 Tutkimuksen kohteesta	11
1.3 Aineisto	12
2. "ROHKEITA JA REIPPAITA MEIDÄN PITI OLLA"	16
2.1 Hjeltin suku	16
2.2 Äidin vammautuminen	17
2.3 Oman tiensä kulkija	18
3. VEISTONOPETTAJA	23
3.1 Tammisaaren opettajaseminaariin	23
3.2 Neiti "Finlandian" Ruotsin valloitus	25
3.3 Kasvatusopillinen veistolaitos Helsinkiin	29
4. TEHTAANJOHTAJA	32
4.1 Höyrysaha- ja puusepäntehdas	32
4.2 Tehtaan tuotteita	35
4.2.1 Veistomalleja, pulpetteja ja höyläpenkkejä	35
4.2.2 Tehdasvalmisteisten puutalojen valmistus aloitetaan	36
5. YHDISTYSAKTIIVI	39
5.1 Raajarikkoisten Auttamisyhdistys	40
5.2 Nainen käytöillisillä työaloilla	43
5.3 Pohjolan naisten välinen henkinen liikeyhtymä	46
5.4 Naisvoimistelua	49
6. AMMATTIENTARKASTAJA	52
6.1 Erivapaudella virkaan	52
6.2 Patruunat ja mestarit vastaan työläisnaiset	55
6.3 Tutkimuksia ja tilastoja	66

7. KANSANEDUSTAJA	74
7.1 Poliitikko vastoin tahtoaan	74
7.2 Aloitteet työsuojelulainsäädännön kehittämiseksi	83
7.3 Taistelu kahdeksan tunnin työpäivästä	87
8. TYÖSUOJELUNÄYTTelyn PERUSTAJA	92
8.1 Työväensuojelus- ja huoltonäyttelyn perustajana	92
8.2 Työväensuojelu elämäntyönä	95
9. TYÖVÄENSUOJELIJA VERA HJELT	102
LÄHDEVIITTEET:	105
LÄHTEET:	109
Arkistolähteet:	109
Painetut lähteet:	109
Kirjallisuus:	109
Internet-lähteitä:	112
Sanomalehtiä:	113
Vera Hjeltin tärkeimpiä julkaisuja:	114

ESIPUHE

Tutustuin Vera Hjeltiin kirjoittaessani Ruskeasuon koulun 100-vuotishistoriaa. Koulun kuudennessa kerroksessa sijaitsi arkisto, josta löysin aarteiden: kirjeen, jonka Vera Hjelt oli omalla kauniilla käsialallaan kirjoittanut vuonna 1915. Vera oli muutakin kuin ajalle tyypillinen hyväntekijä. Hän oli opettaja, tehtaan omistaja, ammattientarkastaja ja poliitikko. Ajatus elämäkerrasta hahmottui neljä vuotta sitten, kun Vera Hjeltin aikanaan perustama yhdistys, Raajarikkoisten Auttamisyhdistys, nykyiseltä nimeltään Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö, täytti 120 vuotta.

Kansakouluopettaja Vera Hjelt toi veistonopetuksen Suomeen perustamalla Kasvatusopillisen veistolaitoksen. Hän oli myös ensimmäinen suomalainen nainen, joka patentoi kehittämänsä taitettavan höyläpenkin. Koska veistomalleista oli jatkuva pula, päätti Vera Hjelt perustaa höyrysaha- ja puusepäntehtaan Oulunkylään. Nainen tehtaanjohtajana ihmetteli moni aikanaan ja ehkä vielä tänäänkin.

Vera Hjelt oli naisasianainen ja yksi Martta-yhdistyksen perustajista. Vera Hjeltin aloitteesta perustettiin myös Suomen ensimmäinen liikuntaopisto. Parhaiten hänet tunnetaan työsuojelun uranuurtajana ja ennen kaikkea naisten ja lasten suojelijana. Vera Hjelt, johon paremmin tutustuttuani tuli yksinkertaisesti Vera, oli sananmukaisesti työväensuojelija.

Vera Hjeltin aikaansaannoksia on jälkipolven vaikea käsittää. Miten se on ollut mahdollista senaikaisilla kulkuvälineillä, ilman tietotekniikka ja tiedonvälitystä? Toki ammattientarkastaja Vera Hjeltillä oli puhelin, ja sitä hän ahkerasti käyttikin. Vera oli niin monessa mukana, että jo pelkästään kaikista hänen lukemattomista hankkeistaan voisi jokaisesta erikseen kirjoittaa kirjan. Esimerkiksi Vera Hjeltin ammattientarkastajana laatimat työväestön ammattiolosuhteita kartoittavat tutkimukset ovat pätevää tilastotutkimusta vieläkin. Kuuntele sydämesi ääntä ja noudata sitä, neuvoisi Vera Hjelt meitä nyt.

Kirjani valmistumista ovat tukeneet Työsuojelurahasto ja Suomen tietokirjailijat ry. Kiitos kuuluu myös Tampereen Työsuojelunäyttelyn Unto Kärkkäiselle ja Ari Heleniukselle, jotka ovat mahdollistaneet kirjani kuvituksen. Perhettäni kiitän arvostuksesta työtäni kohtaan ja puolisoani Artoa hyvästä keskustelukumppanuudesta vuosien varrella sekä lopuksi Kansalliskirjastoa, Elinkeinoelämän keskusarkistoa, Kansallisarkistoa

sekä Kuvataiteen keskusarkistoa asiantuntevasta opastuksesta kirjoittamisprosessin eri vaiheissa.

Janakkalassa kansainvälisenä naistenpäivänä 8.3.2013

Tuula Vuolle-Selki

I. JOHDANTO

I.1 Vera Hjeltistä kirjoitettua

Ammattientarkastaja, kansanedustaja ja sosiaalimuseon perustaja Vera Hjelt (1857 - 1947) on vaikuttanut merkittävällä tavalla suomalaisen työläisnaisen asemaan. Toimillaan Vera Hjelt tähtäsi koko perheen hyvinvoinnin edistämiseen. Vera ajatteli kuten monet naisasianaiset tuohon aikaan: nainen oli eettisesti ja moraalisesti vahvempi ja siksi valistustoimet tuli kohdistaa naiseen. Vera Hjelt tallensi samalla suomalaista sosiaalishistoriaa niin tutkimuksillaan kuin myöhemmin sosiaalimuseon johtajana - ja tämä kaikki on pelkästään yhden ihmisen aikaansaannosta.

Mielenkiintoni kohdistuu ennen kaikkea Vera Hjeltin yhteiskunnalliseen toimintaan. Vera Hjelt oli naimaton ja perheetön. Nääsin veistonopettajaseminaarissa Ruotsissa eläväisen ja viehättävän neiti "Finlandian" ympärillä pyöri liehittelijöitä riittämiin ja täällä Vera kohtasi elämänsä rakkauden. Suhteen purkautumisen syitä emme tiedä, mutta Vera itse totesi myöhemmissä kirjoituksissaan, että hän on elämänsä aikana tavannut sekä mahdollisia että mahdottomia ehdokkaita. Oliko Nääsissä koettu romanssi osoittautunut jo alkujaan mahdottomaksi? Rouvan rooliin asettautuminen ei ollut helppoa, sillä Vera oli joutunut elättämään itsensä nuoresta lähtien.¹

Kun naisasialiikkeen päämääränä oli 1800-luvulta lähtien vapauttaa naiset miesten holhouksesta täysivaltaisiksi kansalaisiksi ja nauttimaan samoista oikeuksista miesten kanssa, olivat lähtökohdat vaatimuksille haasteelliset. Naisten koulutus oli puutteellista; alkeiskoulutusta korkeampaa koulutusta ei naisille juuri ollut tarjolla. Lisäksi naisilla ei ollut pääsyä kuin aivan tiettyihin heille varattuihin ammatteihin, julkisista viroista, poliittisista oikeuksista ja oikeudesta päättää omista tuloistaan ja omaisuudesta puhumattakaan.

Avioliitossa lapset olivat ensisijaisesti isän suvun jatkajia ja nimen kantajia. Suomen Naisyhdistyksen johdolla tehtiin tutkimuksia ja kirjoitettiin kirjoja, joilla pyrittiin todistamaan, että naiset pystyvät siihen, mihin miehetkin, jos heille annetaan siihen tilaisuus. Naiset tutkivat liikkeen sisällä naispuolisia hallitsijoita, tiedenaisia ja naisryhtäjiä, eli naisia, jotka poikkesivat valtavirrasta. Vähitellen 1890-luvulta lähtien alkoi ilmestyä elämäkertakirjallisuutta, työtilastoja jne. Tehdyt tutkimukset osoittivat, että naiset olivat alistettuja jo tuon ajan mittapuiden mukaan. Naisten oloja ja asemaa tarkastel-

tiin eri näkökulmista, ja niitä verrattiin miesten vastaaviin oloihin, joita naiset pitivät tavoiteltavina.

Silloisen naisliikkeen keskuudessa tutkimusmenetelmistä ei keskusteltu, vaan tutkimusta harjoitettiin asian itsensä vuoksi. Näkökulma oli naisen ja poikkesi siten aikaisemmasta. Suomessa merkittäviä naisasialiikkeen kannalta olivat Kalenteri Suomen naisten työstä vuodelta 1894 ja Aleksandra Gripenbergin julkaisema Naisten aseman kehitys eri maissa 1900-luvun alussa. Naisten tasa-arvon kehitystä ja tilannetta osoitettiin tilastoin ja siitä tuli traditio monissa naisliikkeen julkaisuissa silloin ja vielä myöhemminkin.

Sekä tutkimus- että käytännön työssä, ensin ammattientarkastajana ja myöhemmin kansanedustajana, Vera Hjelt halusi tietoisesti irrottautua naisliikkeen ahtaista kaavoista. Ammattientarkastajana hän kohtasi työläisnaisen ahdingon. Vera Hjeltin mukaan oli siirryttävä teorioista käytäntöön. Kun Aleksandra Gripenberg kirjoitti naisten asemasta yleisellä tasolla, paneutui Vera Hjelt tavallisen työläisnaisen arkeen.

Vera Hjeltin ensimmäinen tutkimus, *Nainen käytöllisillä työn aloilla*, kuului samaan sarjaan ja kuvaa hyvin Veran kiinnostusta arjen sankareihin. Työn julkaisija oli Suomen Naisyhdistys. Tilastojen käyttö oli luonteenomaista Vera Hjeltin myöhemmille ja erityistä tunnustusta saaneille tutkimuksille ompelijoiden työoloista sekä ammattityöväestön elinoloista Suomessa.²

Vera Hjelt -elämäkerta vuodelta 1948 on suomennettu otsikolla *Vera Hjelt - Uranuurtaja*. Kirjan on toimittanut Esther Hjelt-Cajanus, joka on elämäkerrassa kuvannut Veran henkilökohtaista elämää yksityiskohtaisesti. Tähän hänellä on Veran sukulaisena ollut varaukseton etuoikeus. Teos sisältää enemmän Veran omia muistoja, joita kirjoittaja on taltioinut ajan tavan mukaan ihannoivasti. Kirja toimii kuitenkin erinomaisena lähteenä Veran elämänvaiheisiin. Monet arkistoista ja alkuperäiskirjallisuudesta tekemäni havainnot vastaavat Hjelt-Cajanuksen käsityksiä Veran yhteiskunnallisesta toiminnasta. Veran ura oli aikanaan ja vielä nykyäänkin naiselle poikkeuksellinen. Yrittäjäys herätti mielenkiinnon suomalaisen työsuojelun ongelmiin. Ammattientarkastajana Vera huomasi oman avuttomuutensa työsuojelun vakavien puutteiden edessä. Hänen mielestään ainoastaan lainsäädännöllä voitiin puutteita korjata. Siksi hän oli valmis asettautumaan ehdokkaaksi vuoden 1908 eduskuntavaaleissa. Työurallaan Vera toimi johdonmukaisesti ja samalla tarkasti sydämensä ääntä kuunnellen.

Ammattientarkastaja, kansanedustaja ja sosiaalimuseon perustaja Vera Hjelt (1857-1947) on vaikuttanut merkittäväällä tavalla suomalaisen työläisnaisen asemaan. Toimillaan Vera Hjelt tähtäsi koko perheen hyvinvoinnin edistämiseen. Vera ajatteli kuten monet naisasianaiset tuohon aikaan: nainen oli eettisesti ja moraalisesti vahvempi ja siksi valistustoimet tuli kohdistaa naisiin. Vera Hjelt tallensi samalla suomalaista sosiaalihistoriaa niin tutkimuksiltaan kuin myöhemmin sosiaalimuseon johtajana - ja tämä kaikki on pelkästään yhden ihmisen aikaansaannosta.

9 789522 861733

ISBN: 978-952-286-173-3

BODTM
Books on Demand

www.bod.fi